

Vigh Károly

A német és a magyar kisebbség sorsa Csehszlovákiában a második világháború után

The Fate of the German and the Hungarian Minorities in Czechoslovakia after the Second World War

The official state actions against the Germans and Hungarians in Czechoslovakia were built on the “Benes-decretums” which was announced the 9 May, 1945 (These decretums are even today valid). It says: “...most of the Germans and Hungarians must leave our country. This is our final decision. ... Our nation can not live in our country together with the Germans and Hungarians.”

Immár fél évszázad telt el azóta, hogy a második világháború után Csehszlovákiában a győztes nagyhatalmak támogatásával lesújtottak a német és a magyar kisebbségre, mert ezeket az etnikumokat nem védhették meg a vereséget szenvedett anyanemzeteik.

Ennek a mi számunkra oly fájdalmas és mindmáig sérelmes történelmi ténynek ugyan immár könyvtárnyi irodalma van, mégis azt tapasztalhatjuk, hogyha manapság erről olykor szó is esik, akkor sok esetben hibásan és hiányosan aposztrofálják a tényeket. Holott a rendszerváltozás után nem csupán Szlovákiában, hanem nálunk is jelentek meg olyan kiadványok, tanulmányok és publicisztikák a magyar nemzetiség és általában a csehszlovákiai nemzetiségek kálváriájáról, amely munkák már jórészt mentesültek a korábbi évtizedek kommunista-marxista szemléletmódjának a hatásaitól. A hiányosságok között nem kis mértékben szerepel, hogy ezek a munkák alig foglalkoznak a német kisebbség sorsával, holott a szudétánémetekkel kapcsolatban olyan csehszlovák álláspont érvényesült a gyakorlatban, hogy szinte az egész hazai németiséget – náci érzelművé minősítve – kitelepítették, és velük szemben még a magyarokéhoz képest is radikálisabb módszereket alkalmaztak. Csak egy szlovák történész akadt – Ján Mlynárik személyében –, aki a Szövetségi Gyűlés 4. együttes ülésén, 1990 júliusában tartott felszólalásában kijelentette: „A háború után büntettet követtek el a kárpáti és a szudétánémetek ellen, akiket a mi gestapizmusunk üzött el innen. Erőszakot követtek el a magyarokkal szemben is. Követelem, hogy érvénytelenítsük azokat az elnöki rendeleteket ebből az időszakból, amelyek mindennek törvényes alapot adtak, s mindezt lehetővé tették. Ilyen teherterítéssel nem mehetünk Európába...”

A második világháború éveiben a magyarkérdésről vallott álláspontot és különböző megnyilatkozásokat döntően befolyásolta a mindenkori fronthelyzet és Magyarország politikai megítélése az adott korszakban. Így azután a kisebbségek toleranciájától és jogainak elismerésétől kezdve a kitoloncolási elméletig, a transzferig a „megoldások” széles skálájával találkozhatunk. Minderről a történelmi irodalomban főleg Janics Kálmán könyvében (*A hontalanság évei*) olvashattunk, amelyhez nyugat-németországi megjelensékor, 1979-ben Illyés Gyula írt előszót.

A mindenkori csehszlovák álláspont kialakulásában Eduard Benešnek volt döntő szerepe, aki soha nem titkolta, hogy a politikai harcban a machiavellizmus híve. Tekintettel arra, hogy teljhatalma volt a Londonban székelő Csehszlovák Nemzeti Bizottságban, érthető, hogy hazája ügyében mindenkor az ő befolyása érvényesült. Benešnek és emigráns társainak a magyarkérdésben vallott „pálfordulásaira” számos jellemző példa áll rendelkezésre.

kezésünkre. Még 1939. október 17-én a párizsi Csehszlovák Nemzeti Bizottmány első ünnepélyes deklarációjában ezt olvashatjuk: „Masaryk és Stefanik szellemében el vagyunk szánva a szabad és demokratikus Csehszlovák Köztársaság kiharcolására és védelmére, annak a köztársaságnak, mely az állam minden nemzetiségéhez igazságos lesz... és valamennyi polgár egyforma jogára és egyenlő köteletségére épül”. (Az én kiemelésem, V. K.)

Amikor Nagy-Britannia kormánya elismerte a Csehszlovák Nemzeti Bizottságból alakult ideiglenes kormányt és Eduard Beneš elnök jogfontosságát, az elnök első üzenetében, 1940. július 24-én ezeket a demokratikus elveket hangoztatta államának kisebbségei felé: „Ünnepélyesen meghirdetem mindezeket a demokratikus elveket és jogi alapelveket, és hangsúlyozom, hogy ezek az elvek a nemzet minden tagjára érvényesek.” – Még a magyar–szlovák határ kérdésében is „rugalmasságot” tanúsított Beneš a szovjet–német háború kitöréséig, amikor 1940. április 5-én így nyilatkozott: „A magam részéről azt hiszem, hogy Szlovákiában nem kapjuk vissza egészen régi határainkat, de nem is érdekünk, hogy emiatt újból elrontsuk viszonyunkat a magyarokkal. Főleg azért nem, mert így indokolja a szlovákok viselkedése, a múltban és a jelenben.” Beneš eme megjegyzése a Teleki-kormány idején hangzott el, amikor – mint ismeretes – Magyarország nem csupán megőrizte semlegességét, hanem Lengyelország megtámadásakor (ami a második világháború kitörését jelentette) visszautasította Hitlernek azt a kérését, hogy ehhez a katonai akcióhoz a magyar vasúti hálózatot is igénybe vegye. Ugyanakkor viszont a Tiso-féle Szlovákia a náci csapatok oldalán részt vett Lengyelország megtámadásában. Ezért nem csoda, ha a Londonban székelő emigráns csehszlovák kormány Szlovákia akkori német-barát magatartását helytelenítette és még a szlovák Clementis – későbbi csehszlovák külügyminiszter-helyettes – is így írt „Londoni üzenetek” című könyvében: „Ők (azaz a szlovákok, V. K.) beteges torzulásukban a testvéri nemzet tagjaira vetik magukat...”

Azonban a Szovjetunió elleni háború megindítása Hitler részéről rövidesen érezte a hatását a csehszlovák emigrációnak a kisebbségeivel kapcsolatos állásfoglalásaira. Mihelyt Nagy-Britannia kormánya 1942 szeptemberében jóváhagyta a németek Benešék-tervezte kitelepítését Csehszlovákiából, ezzel megpecsételődött a több mint hárommillió szudétánémet sorsa. Beneš azonban a szociáldemokrata Wilhelm Jaksch képviselőnek – aki az emigrációját szintén Londonban töltötte – 1943. január 10-én írt levelében már leszögezi, hogy ő hasonló álláspontot vall a kérdés „megoldásában” a magyar kisebbséggel kapcsolatban is. Ezzel szemben hangsúlyoznunk kell, hogy Anglia – Beneš ismételt kérése ellenére – nem tette magáévá ezt az elképzelést.

Viszont Beneš már 1943 nyarán megkapta a szovjet kormány beleegyezését a szudétánémet-kérdés transzfer-megoldásába. Ezzel szemben, amikor Beneš Amerikában járva, kihallgatáson jelent meg Rooseveltnél, az elnök nem volt hajlandó a magyarok kitelepítéséről tárgyalni, és ekkor még Moszkva sem fogadta el a magyar kitelepítésről szóló csehszlovák tervet. Ennek ellenére a CSKP vezetőivel folytatott megbeszélésén Beneš hangsúlyozta: a magyarokkal szemben is érvényesíteni fogják a transzfer módszerét, amelyet megkönnyít az a lehetőség, hogy a szlovákiai magyar lakosságot kicserélhetik a magyarországi szlovákokért. E félrevezető manőver nem akarta figyelembe venni azt a tényt, hogy egy esetleges lakosságcsere keretében nem lehetett volna háromnegyedmillió magyart kicserélni az állítólagos kétszáz ezer szlovákért. Mindenesetre Gottwald, a CSKP főtitkára, a londoni kommunista csoportnak (Clementis, Novomesky) küldött 1943. december 21-ei tájékoztatásában hangsúlyozta, hogy a háború utáni politikai „tiszogató” akció végére „a Csehszlovák Köztársaságnak szláv nemzeti állammá kell válnia.” Sőt: az internacionalizmust, marxizmus–leninizmust valló csehszlovák pártfőtitkár

1944 májusában már a magyar kisebbséggel szemben a nyílt erőszak szükségességét tette magáévá. És jellemző módon 1945 márciusában Gottwald szövegezte meg a kassai program hírhedt VIII. fejezetét a nemzeti kisebbségek kollektív jogfosztásáról.

Igaz ugyan, hogy ezzel szemben Karol Smidke, a Szlovák Nemzeti Tanács elnöke moszkvai tárgyalásai során 1944-ben még így nyilatkozott: „szemben a németekkel, a magyarok rendesen viselkedtek, többségükben demokraták...” És egy korabeli hírszerzői jelentésben is azt olvashatjuk, hogy Laco Novomesky szlovák író-politikus kijelentette: „Sok magyar hűbb maradt a köztársasághoz, mint akárhány szlovák vagy cseh... Nem szabad őket a harcban elhagyni és elárulni.” Amikor viszont lényegében eldőlt a háború kimenetele, és elkezdődtek a hadműveletek Csehszlovákia felszabadítására, maga Gustáv Husák a későbbi államelnök így nyilatkozott: „A szlovák parasztok és munkások, akiket a gazdag déli területekről kiszorítottak és felűztek a hegyi zugokba, meg kellett, hogy kapják ezt az ősi szlovák területet...” Tehát Husák képes volt ilyenfajta történelemhamisításra annak érdekében, hogy a majdani lakosságcsere révén eltávolítsák a magyar parasztságot ősi földjéről, a Csallóközből.

Ami a felvidéki magyarok sorsát illeti, annak mindenekelőtt diplomáciatörténeti előzményeivel kell foglalkoznunk, valamint azokkal az intézkedésekkel, amelyeket a Szlovák Nemzeti Tanács még a beneši kormányzat kassai „törvénykezése” előtt hozott.

A háború utolsó évében több magyar- és németellenes intézkedés látott napvilágot – még a beneši kormányprogram megszületése előtt. Így a Szlovák Nemzeti Tanács 1944. szeptember 6-án elfogadott rendelete, amely megszüntette a magyar és a német tannyelvű iskolákat Szlovákiában, kivéve azokat az elemi iskolákat, amelyeket 1938 november előtt létesítettek. Egyidejűleg megtiltotta, hogy az államilag elismert egyházak német és magyar nyelven tartsák istentiszteleteiket mindazonokon a helyeken, ahol azokat az első bécsi döntés (1938. november 2.) után vezettek be. Az 1945. február 21-én kiadott rendelet szerint pedig a földreform céljára azonnali hatállyal és térítés nélkül elkoboztak minden mezőgazdasági ingatlant, amely olyan magyar nemzetiségű személyek tulajdonát képezte, akik 1938. november 1-jén nem voltak csehszlovák állampolgárok.

A beneši emigráció – sajnálatos módon – Szlovákiából még a háború alatti időkben is kapott „biztatást” a későbbi magyarellenes intézkedések érdekében. Így pl. hivatkozhatunk Radakovic agrárpárti politikus levelére, aki 1943-ban ezt írta Benešnek Londonba: „Szlovákiában Magyarországot gyűlölik, olyan lehetőségekről folynak viták, hogy miként lehetne kiküszöbölni a magyar befolyást, akár a magyaroknak Közép-Európából az Urál vidékére való telepítése árán is.”

De a magyarellenesség még a Kommunista Pártban is fórumot kapott. Így pl. Karol Smidke így írt 1945-ben a Csehszlovák Kommunista Párt magyar nemzetiségű alapító tagjáról, Major Istvánról: „Gottwald elvtárs figyelmeztetett, hogy a bizottságban meg kell fontolni Major elvtárs jelöltségét, mivel az elnöki dekrétum kimondja, hogy nem szlávok nem lehetnek a parlament tagjai. Mivel Major elvtárs parlamenti működése idején saját maga magyarnak vallotta magát, a párt nem vállalhatja magára ezt a felelősséget.”

Hangsúlyoznunk kell, hogy a Szlovák Nemzeti Tanács magyar- és németellenes rendelkezéseit alátámasztotta az a megállapodás, amely Beneš elnök és Gottwald, a kommunista párt főtitkára között jött létre még 1943 decemberében a magyar és a német kisebbség sorsának sommás megoldására vonatkozóan. A cél már akkor a csehszlovák nemzeti állam megteremtése volt. Nemzeti állam kisebbségek nélkül. És ebből következett azután a két nemzeti kisebbség ellen hozott radikális intézkedések halmaza. Így született meg 1945. február 27-én a Szlovák Nemzeti Tanács 1945/4. számú rendelete: a németek, ma-

gyarok és a szlovák nép árulói földbirtokainak elkobzásáról és mielőbbi felosztásáról. A rendelet elsősorban a német és a magyar nagybirtokosok ingatlanaira vonatkozott, és általában a két kisebbség tulajdonában lévő birtokokra. Jellemző módon a szlovák Samuel Cambel így kommentálta a Szlovák Nemzeti Tanács rendeletét: „Történelmi igazságot valósított meg a Szlovák Nemzeti Tanács, mivel a szlovák föld a régi elnyomók kezéből a szlovák nép tulajdonába került.”

Azonban jellemző módon a kitelepítés, a jogfosztás gondolatával már a hlinkások is foglalkoztak. Így pl. a Hlinka Gárda hivatalos lapja, a Gardista írta 1943. április 19-én, Sano Mach és a Tiso-fasizmus politikáját sommázza: „Követeljük a csehek kitelepítését, a zsidók deportálását, a cigányok összefogdosását és a magyarok jogfosztását.” Ezzel kapcsolatban szinte külön téma lehetne a cseh és a szlovák viszony története a második világháborúban, amelyről még a cseh és a szlovák sajtó is alig írt. Erre vonatkozólag – jellemző módon – Janics Kálmán említett művében találhatjuk a következő adatot: „München után Tiso állama 120.000 cseh lakost utasított ki Szlovákiából.”

A nemzetiségek vonatkozásában az is figyelmet érdemel, hogy különösen szlovák részről milyen álláspontot tanúsítottak a zsidósággal szemben. Amikor már a deportált zsidók sorsa közismert volt, akkor, 1944. július 15-én jelenhetett meg a moszkvai Československé Listyben a következő vélemény a zsidókérdésről: „Világos, hogy ami a zsidó származású csehszlovák állampolgárokat illeti, azok a zsidók, akik németnek vagy magyarnak érzik magukat, a németekkel és a magyarokkal szemben Csehszlovákiában alkalmazandó rend-szabályokkal kell számoljanak. Felszámolni az antiszemitizmust nem azt jelenti, hogy a zsidó lakosság számára valamiféle különleges helyzetet engedélyezünk, ha németnek vagy magyarnak jelentkezett, amint nem lehet azt sem megengedni, hogy a német vagy magyar jelleget eltakarhassa a zsidó nemzetiség. Az antiszemitizmus felszámolása nem jelentheti annak megengedését, hogy megsértsék a jövő Csehszlovák köztársaságnak nemzeti szláv jellegét.”

Ilyen előzmények után utazott a csehszlovák emigráció vezérkara Moszkvába, hogy az ottani tárgyalásai befejeztével (1945. március 31.) a volt Csehszlovák Köztársaság területére lépve Kassán, április 4-én jelképesen átvegyék a hatalmat. Ugyanis még útközben megalakították a csehszlovák kormányt – élén a szociáldemokrata Fierlinggerrel – és másnap, április 5-én Csehszlovákia akkori ideiglenes fővárosában kihirdették a 16 fejezetből álló hírhedt kassai programot. Ennek során a következő jogfosztó intézkedésekre került sor:

- a magyarok vagyonának állami felügyelet alá helyezése;
- a magyar közalkalmazottak elbocsátása, nyugdíjuk megvonása;
- a magyar nyelvhasználat betiltása az egyházi szertartásokban;
- a magyar papok Szlovákiából való kiutasítása;
- a magyar hallgatók kizárása az egyetemekről;
- a magyar kulturális, társadalmi egyesületek felosztatása, vagyonuk elkobzása;
- a magyarok házaikból, lakásaikból kártérítés nélkül kitehették;
- a magyarok üzleteinek, műhelyeinek zárgondnokság alá vétele;
- a magyarok bankbetéteinek befagyasztása;
- a közhivatalokban tilos a magyar nyelv használata;
- magyar újság, könyv kiadása tilos;
- magyarnak rádiója nem lehet;
- magyar ember polgári keresetet nem indíthat, vádló nem lehet;
- magyarok közmunkára bármikor, bárhová, bármennyi időre igénybe vehetők – államérdekből.

És ilyen előzmények után 1945. május 9-én, a győzelem ünnepén megszólalt Beneš: „a németek és magyarok túlnyomó részének el kell tőlünk mennie. Ez végérvényes elhatározásunk... Népünk már nem élhet németekkel és magyarokkal közös hazában.” – Az elnökkel szinte egy időben nyilatkozott a csehszlovák kommunista párt főtitkára, Klement Gottwald is a rádióban: „A németeket és a magyarokat, akik oly súlyosan vétettek nemzeteink ellen, megfosztjuk állampolgárságuktól, és szigorúan megbüntetjük.”

A beneši dekrétumok meghirdetése és végrehajtása után Fábry Zoltán 1946 májusában stószai magányában írta meg „A vádlott megszólal” című lélekmarkoló memorandumát. Mint később ő maga megjegyezte, „ha van írás, amely e négy fal magányában – a legteljesebb elszigeteltségben – szinte sikolyként született, akkor ez az...”

A memorandum a szlovákiai magyarok szégyenteljes és barbár jogfosztottságát vetette papírra. A cseh és a szlovák értelmiségnek íródott. És emberséget követelt, igazságot abban az embertelen korszakban. Miután elküldte a cseh és a szlovák író társainak a vádlott sorait, amelyekre nem kapott választ, kénytelen volt megjegyezni: „Nyolcvan gépelt oldalon segélykérő levelemre – melyet szlovák fordításban a vezető politikusokon kívül megkapott a cseh és szlovák értelmiség minden jelentős képviselője – válasz, megértés, segítség nem érkezett. Még csak vitatkozó ellenvélemény sem! És az egészben ez volt a legborzasztóbb: ez az egyetemes hallgatás és közöny, a totális visszhangtalanság, a teljes érdektelenség, a teljes érzéktelenség!”

Fábry Zoltán 1946-ban nemcsak igazságot követelt, hanem kérdezett is. Megtehetette: humanista elkötelezettsége jogot adott a kérdésésre. És a történelmi kérdés így hangzott: miért tipornak a győztesek elsősorban a szlovákiai magyar népcsoportra? Miért éppen a magyar kisebbségen töltik ki bosszújukat, amelynek írói, szellemi emberei bátran és tisztességesen vizsgáztak emberségből a két háború közötti időszakban és a háború alatt? Miért éppen a szlovákiai magyarokat sújtják, akiknek egyetlen politikai vezetője, Esterházy János egyes egyedül mert szembe szállni a pozsonyi parlamentben az antiszemita árral? Róla hadd mondjuk el, hogy ott a kassai program kihirdetésének másnapján, 1945. április 6-án egy szovjet járőr tartóztatta le Pozsonyban. Elfogása a véletlen műve volt, mert akkor a szovjet járőrök közmunkára szedték össze az embereket. Kihallgatása után ugyan április 18-án szabadon engedték, de ő ezek után április 20-án elment Husák belügyi megbízotthoz, hogy a rendelkezésére álljon. Ekkor érte Esterházyt az újabb családás, mert Husák letartóztatta, és ekkor kezdődött a felvidéki magyarság vezetőjének kálvária-sorozata. Ugyanis különböző börtönökbe kerülve, végül is Moszkvába szállították – mint kiderült – számos pozsonyi magyarral együtt. Köztük volt Csáky Mihály és Neumann Tibor. Majd Ljubjankába érve az is kiderült, hogy rabtársai közé került a később világhírűvé vált Nobel-díjas orosz író, Alekszandr Szolzsenyicin is.

De még mielőtt a európai történelemben oly példátlan beneši dekrétumok végrehajtására sor került volna, a pozsonyi magyarság lett az első áldozata a kegyetlen rendelkezéseknek. A jóvátehetetlen magyarellenes akció során Pozsonyban 1945 májusában a magyar lakosság mintegy 90%-át kihajtották a városból, Ligetfalu irányába, fél órát adva nekik a csomagolásra. Hogy milyen helyzetbe kerültek az oda kiűzött magyarok, azt – egyéb forrásokon kívül – hitelesen bizonyítja dr. Gustáv Niepel szlovák orvos alábbi bizalmas jelentése: „Ligetfalun a deportáltak a legszükségesebbekkel sem voltak ellátva, öltözködtük hiányos, élelmezésük gyenge, ami főleg a kis gyermekeknél mutatkozott meg, akikből sokan éhhalálra voltak ítélve...”

Mindez csak nyitánya volt a németek és a magyarok elleni bosszúhadjáratnak. Habár még 1938-ban az angol lord Runciman megírta a müncheni döntést megelőző prágai missziója után eljuttatott jelentésében, hogy a szudétanémetekkel szemben „a megértés

hiánya, türelmetlenség és diszkrimináció jellemzi” a cseh hatóságok magatartását. Ami pedig a német megszállás alatti atrocitásokat illeti, azokért sem a szudétanémetek voltak felelősek. Ennek ellenére 1945. május 17-én a Landskrounba érkező cseh fegyveresek arra kényszerítették áldozataikat, hogy a városháza előtti halastóba feküdjenek, majd a vízben lövöldözték őket halálra. Usti nad Labenben 1945. június 30-án pedig az egyik gyárban bekövetkezett robbanás miatt a csehek a szovjet megszállókkal együtt mintegy ezer németet gyilkoltak meg. De az erőszakoskodásnak a szudétaterületen sem volt se szeri, se száma. Hol lámpavassal ölték meg az embereket, hol a halálmenetből lemaradókat lőtték az út menti árokba. A helyzet annyira elviselhetetlenné vált, hogy a megfélemlített, megerőszkolt és kirabolt németek közül száz-számra úgy pusztultak el, hogy nem látva más kiutat: tömegesen vállalták az önkéntes halált. Úgy véljük: nem tűnik túlzásnak Vilém Hejl cseh történész megállapítása: „németeken elkövetett vadállati kegyetlenségek – a foglyokon, civileken, nőkön és gyermekeken – 1945. május után, Csehszlovákia képének jogi és morális állapotának elválaszthatatlan része...”

Európa művelt, demokratikus államai és nemzetei megfélemlítettek arról, hogy a szudétanémetek nem csupán K. H. Frank és Konrád Heinlein népe voltak, hanem Reiner Maria Rilke költője, Franz Kafka írója, Egon Erwin Kisché, a „száguldó” riporteré. De ott született a genetika atyja J. G. Mendel, a lélektan bűvára Sigmund Freud, az ismert zeneszerző, Gustav Mahler, és még sorolhatnánk a nagy neveket...

Miután a csehszlovák kormányzat a beneši dekrétumok kihirdetésével és azok végrehajtásával sem elégedett meg, elkezdődött a 88. sz. elnöki rendelet értelmében a dél-szlovákiai magyarság cseh-morva területre történő kitoloncolása. Főleg Vadkerty Katalin könyvéből tudjuk, hogy a szerelvények 1945-ben Prága, Kolin, Jicin, Tábor, Bencsov, Pilzen, Pardubice, Č. Budejovice és Zlin felé vitték a magyar közmunkásokat. Az akciót hivatalosan munkaerő-toborzásnak nevezték, de ennek megvalósítása a fegyveres erők bevetésével történt: katonai teherautók segítségével többnyire fűtetlen marhavagonokban, tehervonatokon hurcolták el az embereket, családokat, miközben mint „háborús bűnösöktől” elkobozták minden ingó és ingatlan vagyonukat. Szlovákia déli járásaiból így módon több mint 44 ezer személyt deportáltak Csehországba. – A deportálások óriási riadalmat keltettek a felvidéki magyarok körében. Sokan rémületükben Magyarországra menekültek, és miközben egyesek a jezes Dunán keresztül akarták az utat megtenni, a folyóban lelték halálukat.

Még a fenti deportálásokat követően azt is sikerült elérnie a beneši kormányzatnak, hogy miután a győztes nagyhatalmak nem akadályozták meg a magyar lakosság csehországi deportálását, valójában ez a körülmény kényszerítette a magyar kormányt arra, hogy elfogadja a csehszlovák kormány ajánlatát a lakosságcsereéről szóló tárgyalásokra. Végül is Gyöngyösi János külügyminiszter 1946. február 27-én minden feltétel nélkül aláírta a magyar–csehszlovák lakosságcsereéről szóló egyezményt. Így történt, hogy bár a csehszlovák kormány a nemzetközi fórumokon nem sikerült elérnie, hogy 200 ezer magyart egyoldalúan telepítsenek át Magyarországra, végül is a lakosságcsere révén Magyarországra áttelepült 76 616 magyar, míg Szlovákiába került 60 257 szlovák. Ezenkívül több mint 10 ezer volt azoknak a száma, akik a deportálásuktól felve, átmenekültek Magyarországra.

Ami a lakosságcsere gazdasági és társadalmi arculatát illeti, érdemes megjegyezni, hogy a magyarok hátrahagytak Szlovákiában 160 000 kat. hold földet, szemben a szlovák áttelepülők 15 000 kat. holdjával. Magyar részről 15 700 ház maradt Szlovákiában, ezzel szemben a szlovák áttelepülők mindössze 4 400 házat hagytak maguk után Magyarországon.

Még egy csapás várt a szlovákiai magyarságra. Ugyanis az ún. reszlovakizáció is összefüggésbe hozható a kassai programmal, illetve a 33/1945. számú beneši elnöki dekrétummal. Ennek megfelelően a Belügyi Megbízotti Hivatal 1946. július 17-ei hirdetményében elrendelte a lakosság reszlovakizálását. E szerint szlovák nemzetiségűnek jelenthették magukat azok a személyek, akik az 1930-as népszámlálás alkalmával szlovák nemzetiségűnek vallották magukat, vagy akik ilyen nemzetiségűnek érezték magukat. Mivel az állampolgárságtól megfosztott magyarok joggal félhettek a kényszerkitelepítéstől és a hontalansággal járó sok-sok meghurcolástól, ezért – időt nyerve a túléléshez – védték magukat és családjukat, amikor közel 300 ezren szlováknak vallották magukat. Így még az 1950-es népszámláláskor csak 367 733 személy vallotta magát magyarnak, de már 1961-ben 533 934, és az utolsó felmérés szerint 1991-ben 586 741 volt a magyarok száma. (Nem számítva ide a magyar anyanyelvűeket!)

Amikor manapság a felvidéki magyarságnak – a magyar–szlovák alapszerződés ellenére – a megmaradása érdekében változatlanul az anyanyelvi jogaiért, iskolaiért, kulturális intézményeiért, a mečiarai megyerendszer ellen kell harcolni, úgy véljük, igaza van Duray Miklósnak: „Hogy a felvidéki magyarság kivívhatta teljes jogegyenlőségét a szlovák államhatalom keretei között, ahhoz nélkülözhetetlen az euroatlanti szervezetek támogatása és a nemzetközi garanciák megszerzése. Csak ebben az esetben képzelhető el történelmi fordulat a felvidéki magyarok életében.”

Irodalom

- Ádám Magda – Josef Hanzl: *Edvard Beneš*, Dunaszerdahely, 1996.
Borsody István: *Európai évek*. Bp. Századvég, 1991.
Borsody István: *Beneš*. Bp. é.n.
Esterházy Lujza: *Szívek az ár ellen*. Bp. Püski, 1991.
Fábry Zoltán: *Merre vagy Európa? Kisebbségek a vádlottak padján*. Pozsony, 1991.
Fábry Zoltán: *A vádlott megszólal. Stózi délelőttök*. Bp.
Görgey Gábor: *Volt egyszer egy Felvidék*. Bp. Magvető, 1968. 1989.
Gyönyör József: *Államalkotó nemzetiségek*. Bratislava, Madách, 1989.
Izsák Lajos: *Rendszerváltástól rendszerváltásig. 1944–1990*. Visszaemlékezések, dokumentumok a szlovákiai magyarság Csehországba deportálásáról. Bp. 1988.
Janics Kálmán: *A hontalanság éve*. Bp. 1989. 3. kiadás.
Molnár Imre – Varga Kálmán: *Hazahúzott a szülőföld...* Bp. Püski, 1992.
Molnár Imre: *Eszterházy János*. Dunaszerdahely, 1997.
Ölvedi János: *Nagyfogyatkozás*. Magyarok Szlovákiában. New-York, Püski-Corvin, 1984.
Peéry Rezső: *Requiem egy országrészért*. München, 1985
Szalantai Rezső: *Két hazában egy igazságért*. Bp. 1982.
Sirchich László: *Végzetes évek. Magyar sors Csehszlovákiában*. Tanulmányok, Cleveland, 1988.
Tóth László. „Hivebb emlékezésül...” Csehszlovákiai magyar emlékiratok a jogfosztottság éveiből. Pozsony, Kalligram, 1995.
Vadkerty Katalin: *A belső telepítés és a lakosságcsere*. Pozsony, Kalligram, 1999.
Vadkerty Katalin: *A deportálások*. A csehszlovákiai magyarok csehországi kényszer-munkája 1945–1948 között. Kalligram, Pozsony, 1996.
Vigh Károly: *A szlovákiai magyarság sorsa*. Bp. Bereményi Kiadó, 1991.
Vigh Károly: *A szlovákiai magyarság sorsa 1938-tól napjainkig*. Népfőiskolai füzetek 2. Lakitelek, 1997.